

MULOQOTGA YORDAM BERUVCHI OMILLAR VA TO'SIQLARNI O'RGANISH VA TAHLILI

*Irisboyeva Yokutxon Utbosarovna,
Yangi asr universiteti pedagogika kafedrasida mudiri PhD*

Annotatsiya. Maqolada muloqotga yordam beruvchi omillar va to'siqlarni o'rganish va tahlili keltirilgan. O'quvchilarning o'zaro muloqot qilish imkoniyatini ta'minlash ijtimoiy, hissiy, akademik va martaba muvaffaqiyatlari uchun keng ko'lamli ta'sir ko'rsatadigan dolzarb pedagogik muammodir. Muloqot ko'nikmalariga ustuvor ahamiyat berish va o'zaro muloqot qilish imkoniyatlarini yaratish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga shaxsiy va professional hayotlarida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va munosabatlarni rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

Kalit so'zlar: muloqot, omillar, to'siq, o'rganish, o'quvchi, o'zaro muloqot, ijtimoiy, hissiy, akademik.

Talabalarning o'zaro muloqotga kirishishlarini ta'minlash haqiqatan ham dolzarb pedagogik muammodir. Samarali muloqot ijtimoiy va akademik muvaffaqiyatning asosiy tarkibiy qismidir va muloqot bilan kurashayotgan o'quvchilar turli muammolarga duch kelishi mumkin, jumladan, ijtimoiy izolyatsiya, akademik qiyinchiliklar va hissiy iztirob. O'quvchining o'zaro muloqot qilish imkoniyatini ta'minlash juda muhim bo'lgan ba'zi sabablar:

Ijtimoiy va hissiy farovonlik: Muloqot ijobiy munosabatlar o'rnatish va ijtimoiy va hissiy farovonlikni oshirish uchun zarurdir. Samarali muloqot qila olmaydigan o'quvchilar yolg'izlik va yolg'izlik tuyg'usini boshdan kechirishi mumkin, bu ularning ruhiy salomatligi va akademik faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Akademik muvaffaqiyat: Muloqot akademik muvaffaqiyat uchun muhim mahoratdir. Samarali muloqotga qodir bo'lgan o'quvchilar o'z fikrlarini ifoda etish, sinf muhokamalarida qatnashish, loyiha va topshiriqlarni bajarishda tengdoshlari bilan hamkorlik qilish imkoniyatiga ega bo'lalilar.

Ishga tayyorlik: Samarali muloqot ish joyidagi muvaffaqiyat uchun muhim mahoratdir. O'quvchining o'zaro muloqot qilish imkoniyatlaridan foydalanishini ta'minlash orqali o'qituvchilar ularni kelajakdagi kareralarida muvaffaqiyatga tayyorlashga yordam beradi.

Inklyuzivlik va xilma-xillik: O'quvchining o'zaro muloqot qilish imkoniyatini ta'minlash, ayniqsa, xilma-xil va inklyuziv ta'lim muhitida muhim ahamiyatga ega. Ochiq muloqot va turli nuqtai nazarlarga hurmat madaniyatini yaratish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga turli xil ijtimoiy va kasbiy sharoitlarda harakat qilish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va munosabatlarni rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

O'quvchilarning o'zaro muloqot qilish imkoniyatini ta'minlash ijtimoiy, hissiy, akademik va martaba muvaffaqiyatlari uchun keng ko'lamli ta'sir ko'rsatadigan dolzarb pedagogik muammodir. Muloqot ko'nikmalariga ustuvor ahamiyat berish va o'zaro muloqot qilish imkoniyatlarini yaratish orqali o'qituvchilar o'quvchilarga shaxsiy va professional hayotlarida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va munosabatlarni rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

O'quvchini o'zaro muloqotga jalb qiladigan bir qancha omillar mavjud:

Umumiy manfaatlar va maqsadlar: O'quvchi umumiy manfaat va maqsadlarga ega bo'lsa, ular o'zaro muloqotga kirishish ehtimoli ko'proq. Buning sababi shundaki, ular tabiiy aloqaga ega va bir-biri bilan muloqot qilish uchun sababdir.

Hurmat va ishonch: Bir-birini hurmat qiladigan va ishonadigan o'quvchilar o'zaro muloqotda bo'lishadi. O'quvchi o'zlari eshitilayotgan va tushunilganini his qilsalar, ular o'z fikrlari va his-tuyg'ularini ochiqchasiga etkazishadi.

Faol tinglash: Faol tinglash o'zaro muloqotda muhim omil hisoblanadi. O'quvchi bir-birini diqqat bilan tinglab, boshqa odamning gapiga qiziqish bildirsa, ular muloqotga kirishadi va fikr almashadi.

Aniq muloqot: Aniq muloqot o'zaro muloqotning yana bir muhim omilidir. O'quvchi o'z fikrlari va g'oyalarini aniq bayon qilsalar, bu tushunmovchilik va chalkashliklarning oldini olishga yordam beradi va ma'lumotlar almashinuvini yanada samaraliroq qiladi.

Ijoiy muhit: Ijoiy muhit xavfsizlik hissini yaratishi va o'quvchilarni o'zaro muloqotga undashi mumkin. O'quvchi o'zlarini qulay va qo'llab-quvvatlanishlarini his qilsa, ular tavakkal qilishlari va o'z fikrlari va his-tuyg'ularini boshqalar bilan baham ko'rishlari mumkin.

Ushbu omillarni sinfga joriy qilish orqali o'qituvchilar o'zaro muloqotni rivojlantiradigan va o'quvchilarni bir-biri bilan mazmunli muloqotga undaydigan muhitni yaratishi mumkin. Bu kuchliroq munosabatlarni o'rnatishga, o'quv natijalarini yaxshilashga va o'quvchilarni kelajakdagi shaxsiy va professional hayotida muvaffaqiyatga tayyorlashga yordam beradi.

Samarali muloqot turli omillarni birlashtirishni talab qiladi. Muloqotni osonlashtiradigan ba'zi asosiy omillar:

Faol tinglash: Faol tinglash boshqa odamning gaplariga diqqat bilan qarash, ma'lumotni aniqlashtirish va to'g'ri javob berishni anglatadi. Bu samarali muloqot uchun zaruriy mahoratdir.

Aniqlik: Muloqotdagi ravshanlik xabarni etkazishda aniq va aniq bo'lishni anglatadi. Bu oddiy tildan foydalanish, jargondan qochish va xabarni qabul qiluvchi tomonidan oson tushunilishini ta'minlashni o'z ichiga oladi.

Empatiya: Empatiya o'zingizni boshqa odamning o'rniga qo'yish va uning nuqtai nazarini tushunishni o'z ichiga oladi. Bu ishonch va hurmatni mustahkamlashga yordam beradi va samarali muloqotni osonlashtiradi.

Teskari aloqa: Teskari aloqa samaradorligi haqida ma'lumot berish va olishni o'z ichiga oladi. Bu xabarlarining to'g'ri qabul qilinishi va tushunilishini ta'minlashga yordam beradi.

Ishonch: Ishonch samarali muloqot uchun zarurdir. Ishonch bo'lmasa, odamlar ma'lumot almashish yoki o'z fikrlari va his-tuyg'ularini ifoda etishda ikkilanishlari mumkin.

Og'zaki bo'lmagan muloqot: Og'zaki bo'lmagan muloqot tana tili, yuz ifodalari va ovoz ohangini o'z ichiga oladi. Bu xabarni samarali etkazishda og'zaki muloqot kabi muhim bo'lishi mumkin.

Texnologiya: Texnologiya elektron pochta, video konferentsiya va hamkorlik dasturlari kabi vositalarni taqdim etish orqali aloqani osonlashtirishi mumkin, bu masofalar va vaqt zonalarini bo'ylab samarali muloqotni ta'minlaydi.

Muloqotda ushbu omillar mavjudligini ta'minlash orqali shaxslar va tashkilotlar o'zlarining muloqot sifatini yaxshilashlari va mustahkam aloqalar o'rnatishlari mumkin.

Aloqa sifatini oshirish va samarali muloqotni ta'minlash uchun muloqotga to'sqinlik qiluvchi omillarni aniqlash va o'rganish juda muhimdir. O'rganishga arziydigan muloqot uchun ba'zi umumiy to'siqlar:

Til to'siqlari: Til to'siqlari samarali muloqotga to'sqinlik qilishi mumkin, ayniqsa

ishtirokchilar bir xil tilni baham ko'rmasliklari mumkin bo'lgan ko'p madaniyatli yoki xalqaro muhitda. Bu tushunmovchilik va noto'g'ri talqinlarga olib kelishi mumkin.

Madaniy farqlar: Madaniy farqlar ham muloqotga to'siq bo'lishi mumkin. Turli madaniyatlarda turli xil muloqot uslublari, me'yorlari va umidlari bo'lishi mumkin, bu esa tushunmovchilik va nizolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Jismoniy to'siqlar: Jismoniy to'siqlar, ayniqsa yirik tashkilotlarda yoki masofaviy ish sharoitida muloqotga to'sqinlik qilishi mumkin. Bunga masofa, aloqa kanallariga kirishning etishmasligi yoki texnologiya cheklovlari kiradi.

Hissiy to'siqlar: hissiy to'siqlar odamlarda samarali muloqot qilishiga to'sqinlik qiladigan shaxsiy yoki hissiy muammolarga duch kelganda paydo bo'lishi mumkin. Bunga stress, tashvish yoki mojarodan qo'rqish kiradi.

Munosabatlar to'siqlari: Munosabatdagi to'siqlar odamlarning muloqotga yoki ular bilan muloqot qilayotgan shaxsga nisbatan salbiy munosabati yoki tasavvuriga ega bo'lganida paydo bo'lishi mumkin. Bunga noto'g'ri qarashlar, stereotiplar yoki oldindan o'ylangan tushunchalar kiradi.

Fikr-mulohaza yo'qligi: fikr-mulohazalarning etishmasligi xabarning to'g'ri qabul qilinganligini va tushunilganligini bilishni qiyinlashtirishi mumkin. Bu tushunmovchilik va noto'g'ri talqinlarga olib kelishi mumkin.

Muloqotdagi ushbu to'siqlarni o'rganish orqali shaxslar va tashkilotlar takomillashtirish sohasini aniqlashlari va ularni bartaraf etish strategiyalarini ishlab chiqishlari mumkin. Bu samarali muloqotni ta'minlash va nizolar va tushunmovchiliklarning oldini olishga yordam beradi.

Muloqotdagi to'siqlarni o'rganish va tahlil qilish shaxslar va tashkilotlarga samarali muloqotga to'sqinlik qiluvchi omillarni aniqlash va tushunishga yordam beradi. O'rganish va tahlil qilish kerak bo'lgan muloqotdagi eng keng tarqalgan to'siqlardan ba'zilari:

Muloqotdagi ushbu to'siqlarni bartaraf etish uchun shaxslar va tashkilotlar bir necha qadamlarni qo'yishlari mumkin, masalan:

Til to'siqlarini bartaraf etish uchun til o'rgatish yoki tarjima xizmatlarini taqdim etish.

Turli xil madaniy me'yorlar va muloqot uslublari haqida shaxslarni o'rgatish.

Jismoniy to'siqlarni bartaraf etish va muloqotni osonlashtirish uchun texnologiyadan foydalanish.

Ochiq muloqotni rag'batlantirish va kerak bo'lganda hissiy yordam ko'rsatish.

Xilma-xillik va inklyuzivlikni o'rgatish orqali tarafkashlik va stereotiplarni bartaraf etish.

Fikr-mulohazalarni rag'batlantirish va muloqotning ikki tomonlama va interaktiv bo'lishini ta'minlash.

Muloqotdagi ushbu to'siqlarni o'rganish va tahlil qilish va ularni bartaraf etish strategiyalarini amalga oshirish orqali shaxslar va tashkilotlar o'zlarining muloqot sifatini yaxshilashlari va tushunmovchiliklar va nizolarning oldini olishlari mumkin.

Aloqa vositalarini qo'llash qobiliyati o'zlarining muloqot qobiliyatlarini yaxshilashni istaganlar uchun muhim mahoratdir. Aloqa vositalari odamlarga yanada samaraliroq muloqot qilishga yordam beradigan bir qator vositalar, texnikalar va strategiyalarga murojaat qilishi mumkin, jumladan:

Mimika: Mimika odamlar muloqot qilish uchun foydalanadigan yuz ifodalari, imo-ishoralar va duruş kabi og'zaki bo'lmagan ishoralar va signallarni anglatadi. Mimikani mashq qilish odamlarga o'z xabarlarini aniqroq va samaraliroq etkazishga yordam beradi.

Faol tinglash: Faol tinglash ma'ruzachiga to'liq e'tibor berish va xabarni to'g'ri qabul qilish va tushunishni ta'minlash uchun aniq savollar berish va asosiy fikrlarni umumlashtirish kabi usullardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Faol tinglashni mashq qilish odamlarga kuchliroq munosabatlar o'rnatishga va samaraliroq muloqot qilishga yordam beradi.

Aniq muloqot: Aniq muloqot oddiy tildan foydalanish, jargondan qochish va xabarni qabul qiluvchi tomonidan oson tushunilishini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Aniq muloqot qilish odamlarga tushunmovchilik va noto'g'ri talqinlardan qochishga yordam beradi.

Empatiya: Empatiya o'zini boshqa odamning o'rniga qo'yish va uning nuqtai nazarini tushunishni o'z ichiga oladi. Empatiyani mashq qilish odamlarga ishonch va hurmatni mustahkamlashga yordam beradi va samarali muloqotni osonlashtiradi.

Ta'sirchanlik: Dadillik boshqalarning huquqlari va fikrlarini hurmat qilgan holda o'zini aniq va ishonchli ifodalashni o'z ichiga oladi. Qat'iylik bilan shug'ullanish odamlarga o'z ehtiyojlari va umidlarini samarali etkazishga yordam beradi va mojarolar va tushunmovchiliklarning oldini oladi.

Ushbu muloqot vositalarini qo'llash orqali odamlar o'zlarining muloqot qobiliyatlarini yaxshilashlari va mustahkam munosabatlar o'rnatishlari mumkin. Bu, ayniqsa, muvaffaqiyat uchun samarali muloqot muhim bo'lgan shaxsiy va professional sharoitlarda foydali bo'lishi mumkin.

Muloqotda yordam beradigan omillar va to'siqlarni o'rganish va tahlil qilish bizning tobora o'zaro bog'langan dunyomizda har qachongidan ham muhimroqdir. Samarali muloqot shaxsiy, ijtimoiy va kasbiy muvaffaqiyat uchun zarur bo'lib, bugungi tez sur'atda va murakkab sharoitda ayniqsa muhimdir. Muloqot omillari va to'siqlarini o'rganish va tahlil qilish nima uchun juda muhim bo'lgan ba'zi sabablar:

Globalashuv: Globalashuv madaniy tafovutlar va muloqotdagi til to'siqlarini tushunish va boshqarishni har qachongidan ham muhimroq qildi. Aloqa omillari va to'siqlarini o'rganish va tahlil qilish odamlar va tashkilotlarga turli madaniyatlar va tillarda samarali muloqot qilishda yordam beradi, bu bugungi global iqtisodiyotda muvaffaqiyatga erishish uchun zarurdir.

Xilma-xillik va inklyuziya: Bugungi xilma-xil va inklyuziv ish joylari va hamjamiyatlarida shaxsiyat, kelib chiqishi va tajribasidagi farqlardan kelib chiqadigan muloqotdagi to'siqlarni tushunish va hal qilish muhimdir. Ushbu to'siqlarni o'rganish va tahlil qilish shaxslar va tashkilotlarga yanada inklyuziv va hurmatli muloqot muhitini yaratishga yordam beradi.

Texnologik taraqqiyot: Texnologik taraqqiyot bizning muloqot qilish uslubimizni o'zgartirdi, muloqot uchun yangi imkoniyatlar, balki yangi to'siqlar va muammolarni ham yaratdi. Aloqa omillari va to'siqlarini o'rganish va tahlil qilish jismoniy shaxslar va tashkilotlarga texnologiyadan yanada samaraliroq muloqot qilish uchun foydalanishga yordam beradi va shu bilan birga u taqdim etadigan cheklovlar va muammolarni tushunishga yordam beradi.

Masofaviy ish: COVID-19 pandemiyasi masofaviy ishlash tendentsiyasini tezlashtirdi, bu masofa, aloqa kanallariga kirishning yo'qligi va texnologiya cheklovlari kabi aloqa uchun yangi to'siqlarni yaratdi. Aloqa omillari va to'siqlarini o'rganish va tahlil qilish shaxslar va tashkilotlarga masofaviy ishlashga moslashishga va bu to'siqlarni engib o'tishga yordam beradi.

Muloqotda yordam beradigan omillar va to'siqlarni o'rganish va tahlil qilish bugungi tez va murakkab sharoitda muvaffaqiyatga erishish uchun juda muhimdir. Ushbu omillar va to'siqlarni tushunish va hal qilish orqali shaxslar va tashkilotlar

o'zlarining muloqot qobiliyatlarini yaxshilashlari, mustahkam munosabatlar o'rnatishlari va shaxsiy va professional maqsadlariga erishishlari mumkin.

O'quvchini o'zaro muloqotga jalb qiladigan bir qancha omillar mavjud:

Umumiy manfaatlar va maqsadlar: O'quvchi umumiy manfaat va maqsadlarga ega bo'lsa, ular o'zaro muloqotga kirishish ehtimoli ko'proq. Buning sababi shundaki, ular tabiiy aloqaga ega va bir-biri bilan muloqot qilish uchun sababdir.

Hurmat va ishonch: Bir-birini hurmat qiladigan va ishonadigan o'quvchilar o'zaro muloqotda bo'lishadi. O'quvchi o'zlari eshitilayotgan va tushunilganini his qilsalar, ular o'z fikrlari va his-tuyg'ularini ochiqchasiga etkazishadi.

Faol tinglash: Faol tinglash o'zaro muloqotda muhim omil hisoblanadi. O'quvchi bir-birini diqqat bilan tinglab, boshqa odamning gapiga qiziqish bildirsa, ular muloqotga kirishadi va fikr almashadi.

Aniq muloqot: Aniq muloqot o'zaro muloqotning yana bir muhim omilidir. O'quvchi o'z fikrlari va g'oyalari aniq bayon qilsalar, bu tushunmovchilik va chalkashliklarning oldini olishga yordam beradi va ma'lumotlar almashinuvini yanada samaraliroq qiladi.

Ijodiy muhit: Ijodiy muhit xavfsizlik hissini yaratishi va o'quvchilarni o'zaro muloqotga undashi mumkin. O'quvchi o'zlarini qulay va qo'llab-quvvatlansa, ular tavakkal qilishlari va o'z fikrlari va his-tuyg'ularini boshqalar bilan baham ko'rishlari mumkin.

Ushbu omillarni sinfga joriy qilish orqali o'qituvchilar o'zaro muloqotni rivojlantiradigan va o'quvchilarni bir-biri bilan mazmunli muloqotga undaydigan muhitni yaratishi mumkin. Bu kuchliroq munosabatlarni o'rnatishga, o'quv natijalarini yaxshilashga va o'quvchilarni kelajakdagi shaxsiy va professional hayotida muvaffaqiyatga tayyorlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Nusratova, H. (2021, October). BOSHLANG'ICH SINFO'QUVCHILARIDA KITOBXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH: DOI: 10.53885/edinres.2021.80. 81.021 Nusratova Hamida, Nizomiy nomidagi TDPU, Boshlang'ich ta'lim fanlari kafedrasida dotsenti, PhD. In Научно-практическая конференция (pp. 51-52).

2. Nusratova, K. C. (2021). RELEVANCE OF THE TOPIC OF WAR IN UZBEK CHILDREN'S LITERATURE (ON THE EXAMPLE OF THE WORK OF THE WRITER SAFAR BARNOEV). Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(12), 740-745.

3. Hamida, N. (2022, March). ERTAK JANRI ORQALI O'QUVCHILARNI MA'NAVIY BARKAMOL INSON RUHIDA TARBIYALASH: DOI: 10.53885/edinres.2021.69. 87.106 Nusratova Hamida, Nizomiy nomidagi TDPU Boshlang'ich ta'lim fanlari kafedrasida dotsenti, PhD Ikromova Nafosat, Nizomiy nomidagi TDPU 2-bosqich magistri. In Научно-практическая конференция.

4. Hamida, N. (2022, March). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA SINFDAN TASHQARI O'QISH DARSLARINING O'QITILISH HOLATI: DOI: 10.53885/edinres.2021.68. 31.102 Nusratova Hamida, Nizomiy nomidagi TDPU Boshlang'ich ta'lim fanlari kafedrasida dotsenti, PhD Tursunova Zarina, Nizomiy nomidagi TDPU 2-bosqich magistri. In Научно-практическая конференция.

5. Нусратова, Х. Н. (2021). 13. ХЧ Нусратова Ўзбек болалар адабиёти қиссачилиги ривожиди Сафар Барноев асарларининг тутган ўрни: ХЧ Нусратова, Низомий номидаги ТДПУ доценти, ф. ф. б. PhD. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (1).